

APORTUL PREOȚILOR ȘI PROTOPOPILOR GRECO – CATOLICI DIN JUDEȚUL MUREȘ LA REALIZAREA MARI UNIRI DE LA 1 DECEMBRIE 1918

Traian Bosoancă

În decursul existenței sale, Biserica Unită prin slujitorii ei și-a făcut datoria față de neam și țară, în lupta spre libertate națională și unitate statală. Și preoțimea din județul Mureș, alături de celelalte categorii sociale, a fost prezentă în ampla mișcare națională și pentru desăvârșirea unității sale, mai ales în perioada dualismului austro-ungar, iar după realizarea Unirii la consolidarea ei.

Ampla mișcare a întregii națiuni române care a dus la realizarea marelui act al Unirii, cu putere de lege, democratic prin fond și formă, fără seamăn în analele istoriei, a mișcat adânc și pe prelații greco-catolici din părțile mureșene, cu aceeași forță și convingere în justetea cauzei ei ca pretutindeni în ținuturile românești. Modul cum au înțeles să se încadreze în această vastă și importantă acțiune, aportul pe care l-au adus la realizarea Unirii, ilustrează că ei s-au situat în cadrul acestei mișcări, având un rol important în înfăptuirea ei.

Aportul preoților și protopopilor mureșeni în pregătirea și realizarea Marii Uniri din 1918, deși recunoscută în primele două decenii și jumătate, nu a fost evocat decât general și semnalat doar ocazional și de foarte multe ori denaturat în perioada comunistă. În schimb, lucrările și studiile mai recente îl subliniază cu mai multă claritate, unele dintre ele ilustrându-l cu noi și tot mai valoroase mărturii, întregindu-l cu aspecte din cele mai diverse, dându-i astfel noi sensuri.

Fără să i se fi consacrat, până în prezent, o lucrare care să trateze rolul acestor prelați mureșeni care au apărat interesele națiunii române în vremurile de mari prefaceri (1917-1918), sau de profund dezastru (1940-1945), sau că ei au apărat interesele Bisericii Unite și ale neamului românesc în vremuri de înălțare a țării (1918-1940) sau de declin (1945-1948), studiul de față vine să completeze o parte din cea ce s-a menționat mai sus din județul Mureș, cu referire la perioada premergătoare Unirii și apoi a realizării ei.

Intrarea României în război în noaptea de 14/15 august 1916, a determinat autoritățile din Budapesta să pomească o acțiune și mai puternică de reprimare a oricăror manifestări cu caracter românesc din Transilvania. Atenția lor s-a îndreptat, cum era și firesc, îndeosebi asupra intelectualilor români din mediul rural, adică preoții și învățătorii școlilor confesionale românești. De fapt învățătorii, chiar dacă ar fi constituit un pericol pentru statul dualist, nu putea să mai exercite nici o influență asupra elevilor lor ori asupra maseor de țărani români din sat, căci încă de la începutul războiului, 1914, cea mai mare parte din ei au fost mobilizați și trimiși pe fronturile din Galiția sau Italia. Au rămas doar preoții care, în condițiile de viață ale Transilvaniei românești, erau nu numai cârmuitorii sufletești ai credincioșilor, ci și îndrumătorii lor în probleme național-politice, social-economice și culturale, întreaga viață a românilor transilvăneni gravitând pe atunci în jurul Bisericii.

Așa se face că un număr mare de preoți din Transilvania au fost aruncați în închisorile din Cluj, Târgu-Mureș ori Odorhei, iar apoi, majoritatea din ei, trimiși în asprele închisori din Ungaria. Astfel un număr de 11 preoți și protopopi au fost arestați, batjocoriți și condamnați la ani de temniță amară, iar doi preoți, fără a fi condamnați, au fost prizoniți din parohiile lor și nevoiți să se refugieze. Aceasta le-a fost răsplata, fiindcă predicau în satele necâjite credința în izbânda dreptății, izbânda românismului, și fiindcă ei au voit să mângâie orfanii și văduvele din parohiile lor.

Iată numele și timpul de închisoare îndurat de ei: ALEXANDRU GLIGOR din Șardu Nirajului. Văduv cu 5 copii, a fost persecutat de episcopul de Hajdudorog și de vicarul de Mureș, renegatul român Huban, pentru sentimentele sale românești. La 23 martie 1915 a fost arestat, tribunalul din Târgu-Mureș osândindu-l la un an de temniță pentru trădare de patrie. La 29 august a fost escortat la Șopron și internat la Fertőmegyes până la 8 mai 1917¹. PETRU GORA din Fărăgău, a fost închis la Cluj între 7 septembrie 1916 și 25 octombrie 1916; apoi a fost deportat la Kabold-Sopron și închis între 25 octombrie 1916 și 15

¹ Mircea Păcurariu, *Politica statului ungar față de biserica românească din Transilvania în perioada dualismului 1867-1918*, Sibiu, 1986, p. 262; Ioan Silviu Nistor, *Contribuții mureșene la Marea Unire dn 1918*, Cluj-Napoca, 1981, p. 66.

mai 1918². IULIU NISTOR, protopop greco-catolic în Târgu-Mureș, a fost deportat la Fertőmeggyes-Şopron între 28 august 1916 și 1 iulie 1917. Familia a rămas pradă mizeriei și necazurilor. După război nu s-a mai întors în Târgu-Mureș, stabilindu-se în Mediaș³. VASILE BERBECAR MUNTENESCU din Solovăstru, pentru activitatea sa politică națională a fost alungat din sat de jandarmi, apoi arestat la 3 septembrie 1916, familia rămânându-i în mijlocul câmpului. A fost escortat pe jos la Târgu-Mureș, unde a stat 8 zile în închisoare, după care a fost dus la Şopron și internat la Fertőmeggyes, de unde a fost eliberat la 18 mai 1918. Acasă familia i-a fost despuiată de tot avutul⁴. ARITON MARIAN POPA, protopop greco-catolic în Reghin, a fost deportat la Fertőmeggyes între 6 septembrie 1916 și 12 iunie 1917⁵. OCTAVIAN PETRA din Ibănești, a fost deportat la Fertőmeggyes și Fertőrakos-Şopron între 1 septembrie 1916 și 1 octombrie 1918. A murit la scurt timp după eliberare la 15 noiembrie 1918, la vârsta de numai 34 de ani.⁶ GHEORGHE DĂNILĂ din Bahnea, deportat la Şopron între 29 august 1916 și 2 aprilie 1917⁷. ALEXANDRU LUPAN din Sănmartinul de Câmpie, deportat la Veperd între 5 septembrie 1916 și 4 mai 1918⁸. EMIL POP din Tușin a fost arestat preventiv la Cluj între 26 septembrie 1916 și decembrie 1916⁹. GHEORGHE DANILĂ din Chețani a fost închis 3 săptămâni la Cluj¹⁰. GHEORGHE MOLDOVAN din Bezidu Nou, a fost arestat în toamna anului 1916 și dus la Odorhei; nu s-a mai aflat nimic despre el¹¹.

Toți acești venerabili preoți au fost răpiți de la altarele lor și din sânul familiilor dragi, pentru a fi târați cu nerușinare în temnițele dușmane, iar unii dintre ei au fost trimiși în exil forțat în închisorile din Ungaria. Au mai fost doi preoți care, fără a fi fost condamnați oficial, au fost totuși prizonieri din satele lor: VICTOR BRANIȘTE din Urșiul de Jos și ALEXANDRU OLTEANU din Jabenita¹². Am pomenit aici cu evlavie numele celor de mai sus, fiindcă actualitatea încă ține prea puțin seamă de meritele și jertfele lor. Dar în vâltoarea vijeliei, sufletele lor au stat împotriva dușmanilor asemenea stejarilor puternici. Într-o vreme când toți conducătorii satelor ardelene erau duși departe pe câmpuri de bătaie, acești preoți au fost stăvilarele desnădejdiilor și mângâietorii inimilor îndurerate.

În 1916 când steagul românesc intra biruitor în Ardeal, inimile lor au vibrat puternic și exploziile de bucurie au răsunat în inimile credincioșilor lor. Ei care știau din cronicile vremii despre bătrânele descălecări, ei care au vorbit norodului, în pildele vreunei predici despre vitejiile voievodului de la Turda, ei, preoții credinței, au crezut că ceasul mântuirii sosise. L-au vestit de la amvon, să știe norodul și să se bucure, pregătindu-se de sărbătoare. Toate arestările s-au efectuat în 1916, anul intrării României în război. De atunci a început prigonirea împotriva lor, prigoană care nu s-a sfârșit decât în anul 1918, odată cu zdrobirea cătușelor milenare, odată cu reinvierea neamului pe care ei o vestiseră cu un ceas mai curând. De asemenea, preoții și protopopii mureșeni au participat la bătălia finală din toamna anului 1918. În acea toamnă acești patrioți prelați au pregătit drumul credincioșilor uniți spre Alba Iulia, chemându-i mai întâi la formarea consiliilor naționale românești și a gărzilor naționale.

Consiliul Național Român Central care și-a început activitatea propriu-zisă în ziua de 2 noiembrie 1918, a dirijat întreaga acțiune de organizare a vieții politice românești pe teritoriul Transilvaniei, ceea ce s-a realizat prin crearea la nivelul comitatelor a consiliilor naționale comitatense. La rândul lor, aceste consilii au îndrumat în mod direct crearea consiliilor naționale locale în toate orașele și în marea majoritate a localităților din Transilvania. Și pe raza județului Mureș s-au constituit la începutul lunii noiembrie 1918 consilii naționale comitatense, cercuale și comunale. În acțiunea de organizare și de conducere a acestor consilii, preoții și protopopii, a fost categoria socială cea mai bine reprezentată.

Astfel, în Consiliul Național Român comitatens (județean) Mureș-Turda cu sediul la Reghin, constituit la 5 noiembrie 1918¹³ și reîntregit la 14 noiembrie 1918¹⁴, alcătuit din 40 de personalități, au fost

² Mircea Păcurariu, op. cit., p. 269.

³ Ibidem, p. 271; Traian Popa, Monografia orașului Târgu-Mureș, 1932, p. 178.

⁴ Ioan Silviu Nistor, op. cit., p. 71-72.

⁵ Mircea Păcurariu, op. cit., p. 272.

⁶ Ibidem, p. 271.

⁷ Ibidem, p. 270.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem, p. 261.

¹⁰ Ibidem, p. 261.

¹¹ Ibidem, p. 263.

¹² Ibidem, p. 281.

¹³ Ioan Silviu Nistor, op. cit., p. 38.

¹⁴ Ibidem, p. 41-42.

aleși 3 protopopi și 10 preoți. ARITON MARIAN POPA, protopop al districtului Reghin¹⁵, a fost secretarul consiliului. Ceilalți au fost membri ai Consiliului: ALEXANDRU TĂRNĂVEAN, protopop al districtului Pogăceaua¹⁶; DIONISIE P. DECEI protopop în Band¹⁷, PETRE CIOBOTAR, preot în Reghin¹⁸; IULIU GRAMA, preot în Chiheru de Sus¹⁹; TEODOR BRANEA, preot în Hodac²⁰; VASILE BERBECAR MUNTENESCU, preot în Solovăstru²¹; SIMION ZEHAN, preot în Cașva²²; EMIL ANDREȘAN, preot în Băla²³, SEPTIMIU POPA, preot nehirotonit în Sânmartinul de Câmpie²⁴; GEORGE TĂRNAVEAN, preot în Sângiorgiu de Mureș²⁵; MELINTE POP, preot în Oroiu²⁶.

În CONSILIUL NAȚIONAL ROMÂN TÂRNAVA MICĂ, constituit la 1 noiembrie 1918 cu sediul în Tămăveni²⁷, funcția de președinte a deținut-o LAURENȚIU PASCU, protopop al districtului Tămăveni²⁸, iar preotul din Boziaș, azi cartier al municipiului Tămăveni, AUGUSTIN FOLEA, era membru în Consiliu²⁹. De asemenea din consiliu a mai făcut parte și preotul Ioan Pădurean din Șoimuș³⁰.

Și în cele 3 Consilii naționale române cercuale, Târgu-Mureș, Sereda (Miercurea Niraj) și Câmpia Transilvaniei au fost aleși și preoți. În Consiliul cercual Târgu-Mureș, alcătuit din 24 de membri au făcut parte și 5 preoți: AUGUSTIN NILCA, preot în Voiniceni³¹, vicepreședinte³², IOAN ROMAN, preot în Sântana de Mureș³³, controlor³⁴, restul preoților erau membri ai consiliului³⁵; VICTOR TUFAN, preot în Ungheni³⁶; VASILE SALTELECHI, preot în Bărdești (azi cartier al municipiului Târgu-Mureș)³⁷.

Consiliul național român cercual Secția Câmpie, cu sediul în Bandul de Câmpie, s-a constituit în 25 noiembrie 1918, cu ocazia adunării populare ținută în Râciu „cu o însuflețire de nedescris și cu succes strălucit național”³⁸. În biroul C.N.R. cercual funcția de președinte a deținut-o protopopul din Band Dionisie P. Decei³⁹, iar ca membri au fost aleși Septimiu Popa, preot în Sânmartinul de Câmpie și Aurel Pop, absolvent de teologie, care deținea funcția de notar⁴⁰.

C.N.R. cercual Miercurea Nirajului (Sereda) ia ființă ceva mai târziu. Satele românești de pe valea Nirajului au fost cuprinse la început în zona de competență a C.N.R. Târgu-Mureș. Ocupând un teritoriu distinct care avea nevoie de o organizare proprie, Alexandru Gligor, preot în Șardu Nirajului, adresează o cerere, la 5 decembrie 1918, C.N.R. comitatens Mureș-Turda, în care solicită ca pentru comunele: Sângiorgiu de Pădure, Sântandrei, Șardu Nirajului, Miercurea Nirajului, Lăureni, Veța, Sântioana, Poienița, Bolintineni și Sânișor, care sunt mai departe de Târgu-Mureș și mai ușor de administrat între sine, să se aprobe înființarea secției Miercurea Nirajului, separată de Târgu-Mureș. Consiliul comitatens găsiind justificată cererea hotărăște înființarea Secției (Cercului) Sereda (Miercurea Nirajulu), care însă nu poate face nici un pas „fără știrea și învoirea C.N.R.comitatens”⁴¹. Adunarea de constituire a C.N.R.cercual are loc la 8 decembrie în școala românească din Șardu Nirajului, fiind prezenți majoritatea locuitorilor români din comunele menționate anterior. Sediul C.N.R. al Secției Miercurea

¹⁵ Arhivele Naționale, Direcția județeană Mureș (în continuare Arh.Nat.Mureș), Fond protopopiatul gr. cat. Reghin, dos. 130/1918, f. 18.

¹⁶ Șematism, Blaj, 1911, p. 181-182; 1923, p. 54.

¹⁷ Arh. Nat. Mureș, Fond protopopiatul gr. cat. Târgu-Mureș, dos. 1200/1918, f. 37.

¹⁸ Arh.Naț.Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Reghin, dos. 130/1918, f. 87.

¹⁹ Ibidem, f. 11.

²⁰ Ibidem, f. 8.

²¹ Ibidem, f. 43.

²² Ibidem, f. 1.

²³ Șematism, Blaj, 1911, p. 182; 1923, p. 54.

²⁴ Parohia ortodoxă Sânmartinul de Câmpie, Lista preoților români din parohie, 1984, p.1.

²⁵ Arh. Naț. Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Târgu-Mureș, dos. 1200/1918, f. 6.

²⁶ Ibidem, f. 24.

²⁷ 1918 la Români. Documentele Unirii (în continuare 1918 la Români), vol. VII, București, 1989, p. 67-68.

²⁸ Arh. Naț. Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Tămăveni. dos. 83/1918, f. 90.

²⁹ 1918 la Români, vol. VII, p. 68.

³⁰ Arh. Naț. Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Tămăveni, dos. 83/1918, f. 27.

³¹ Ibidem, Fond Protopopiatul gr. cat. Târgu-Mureș, dos. 1200/1918, f. 10.

³² Ioan Silviu Nistor, op. cit., p. 63.

³³ Arh. Naț. Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Târgu-Mureș, dos. 1200/1918, f. 51.

³⁴ Ioan Silviu Nistor, op. cit., p. 63.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Arh. Naț. Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Târgu-Mureș, dos. 1200/1918, f. 11.

³⁷ Ibidem, f. 20.

³⁸ Ioan Silviu Nistor, op. cit., p. 66.

³⁹ Ibidem, p. 67; 264.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem, p. 66.

Nirajului a fost stabilit în Șardu Nirajului⁴². În biroul consiliului, alcătuit din 24 de membri, au fost aleși: Alexandru Bidian, preot în Lăurenii⁴³, secretar⁴⁴.

În baza constituirii consiliilor comunale a stat ideea respectării unor principii democratice largi, astfel că în aceste organe au fost aleși cei care s-au distins de-a lungul anilor în lupta pentru menținerea ființei naționale a românilor, pentru afirmarea drepturilor lor naționale în lupta purtată inegal cu autoritățile austro-ungare. Consiliile naționale locale au fost create ca organe populare alese în cadrul unor mari adunări cu participarea tuturor locuitorilor, din rândul cărora firește că se detașau intelectualii (preoții și învățătorii), în fapt animatorii și conducătorii luptei naționale pe plan local. A existat în acele momente o identitate de interese între popor și reprezentanții intelectualității, un sens convergent în acțiunile lor, determinat de existența unei aspirații comune aflate în pragul împlinirii. Prin poziția ei socială, mai ales preoțimea, la sate, se situează în fruntea luptei naționale. Ea este aceea care fixează programul de acțiune, dă o formă concretă aspirațiilor sociale și naționale nutrite de popor, o orientare inițială mișcării în ansamblu⁴⁵.

Înființarea consiliilor naționale s-a realizat în etape. Cele mai multe au fost create la începutul lunii noiembrie, imediat după constituirea consiliilor naționale comitatense, apoi în a doua jumătate a lunii noiembrie, după tratativele de la Arad, și în plină activitate pentru pregătirea Adunării naționale de la Alba Iulia. În marea majoritate a localităților, funcția de președinte al acestor consilii a fost încredințată preoților. În continuare prezentăm o situație pe localități, despre data constituirii consiliilor naționale române comunale, componența lor numerică, și numele preoților care au deținut funcția de președinte:

Localitatea	Data constituirii C.N.R.com.	Nr.membr C.N.R.	Numele preoților
1. Adrian	noiembrie	12	Zaharia Pop ⁴⁶
2. Băla	23 noiembrie	20	Emil Andreșan ⁴⁷
3.Beica de Sus	17 noiembrie	12	Mihail Marieșan ⁴⁸
4.Căcuciu	10 noiembrie	10	Iuliu Cioba ⁴⁹
5.Căpușu de Câmpie	8 noiembrie	6	Vasile Suciuc ⁵⁰
6.Chiheru de Jos	noiembrie	12	Ioan Alexandru ⁵¹
7.Chiheru de Sus	noiembrie	12	Iuliu Grama ⁵²
8.Chimelnic	14 noiembrie	13	Teodor Hârșan ⁵³
9.Chinceș (azi Comori)	noiembrie	12	Patriciu Tătar ⁵⁴
10.Dateș	13 noiembrie	10	Octavian Mihălțan ⁵⁵
11.Dumbrava	24 noiembrie	18	Augustin Boțian ⁵⁶
12.Ercea	14 noiembrie	12	Ioan Pop ⁵⁷
13.Grebenișu de Câmpie	noiembrie	5	Emil Tătar ⁵⁸
14.Lunca	noiembrie	8	Maxim Pop ⁵⁹
15.Mădăraș	29 noiembrie	13	Maxim Pop ⁶⁰
16.Maiorești	22 noiembrie		Nicolae Petruția ⁶¹

⁴² Ibidem, p. 67.

⁴³ Arh. Naț. Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Târgu-Mureș, dos. 1200/1918, f. 73.

⁴⁴ Ioan Silviu Nistor, op. cit., p. 67.

⁴⁵ Ibidem, p. 68.

⁴⁶ Arh. Naț. Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Reghin, dos. 130/1918, f. 39.

⁴⁷ Șematism, Blaj, 1911, p. 182; 1923, p. 54.

⁴⁸ Arh. Naț. Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Reghin, dos. 131/1918, f. 96.

⁴⁹ Ibidem, dos.130/1918, f. 79.

⁵⁰ Arh. Naț. București, Fond Consiliul Dirigent, dos. 67/1918, f. 68.

⁵¹ Arh. Naț. Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Reghin, dos. 130/1918, f. 68.

⁵² Ibidem, f. 11.

⁵³ Arh. Naț. București, Fond Consiliul Dirigent, dos. 67/1918, f. 67-58.

⁵⁴ Arh. Naț. Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Reghin, dos. 130/1918, f. 74.

⁵⁵ Arh. Naț. București, Fond Consiliul Dirigent, dos. 67/1918, f. 136.

⁵⁶ Arh. Naț. Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Reghin, dos. 131/1918, f. 156.

⁵⁷ Șematism, Blaj, 1911, p.117; 1923, p. 42.

⁵⁸ Arh. Naț. București, Fond Consiliul Dirigent, dos. 67/1918, f. 8.

⁵⁹ Șematism, Blaj, 1911, p. 117; 1923, p. 42.

⁶⁰ Arh. Naț. Mureș, Fond Protopopiatul gr. cat. Târgu-Mureș, dos. 1200/1918, f. 15.

17.Moișa	23 noiembrie	14	Nicolae Poravu ⁶²
18.Mura Mare	noiembrie	12	Zachei Graur ⁶³
19.Mura Mică	noiembrie	12	Partenie Grama ⁶⁴
20.Oroi	10 noiembrie	6	Maxim Pop ⁶⁵
21.Oroi de Câmpie	noiembrie	5	Nicolae Hârșan ⁶⁶
22.Orșova	24 noiembrie	16	Demetriu Fărcaș ⁶⁷
23.Petelea	noiembrie	6	Gavril Branea ⁶⁸
24.Poartea	12 noiembrie	13	Emil Graur ⁶⁹
25.Sântana de Mureș	17 noiembrie	17	Ioan Roman ⁷⁰
26.Solovăstru	9 noiembrie	15	Vasile B.Muntenescu ⁷¹
27.Suseni	11 noiembrie	13	Victor Câmpian ⁷²
28.Teleac	1 decembrie	14	Ioan Siara ⁷³
29.Ungheni	noiembrie	14	Victor Tufan ⁷⁴
30.Voivodeni	noiembrie	20	Teodor Sărmășan ⁷⁵
31.Zau de Câmpie	8 noiembrie	12	Teodor Nagy ⁷⁶

De asemenea, preoți și protopopi mureșeni au participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, în calitate de delegați aleși în cercurile electorale, dându-și semnătura pe actul de Unire a Transilvaniei cu România.

Au participat un număr de 11 preoți greco-catolici: Ioan Roman din Sântana de Mureș, Emil Andreșan din Băla, Emil Ștefănuțiu din Filpișu Mare, Ioan Pop din Ercea, Nicolae Poravu din Moișa, Alexandru Gligor din Șardu Nirajului, Augustin Nilca din Voiniceni, Vasile Berbecar Muntenescu din Solovăstru, Nicolae Grigore Deac din Șomoștelnic, Nonic Rusu din Coroi și Ioan Pădurean din Șoimuș.

De asemenea au participat, ca delegați de drept, un număr de 6 protopopi (Ariton Marian Popa, protopop din Reghin; Laurențiu Pascu, protopop din Târnăveni; Enea Pop Bota, protopop din Luduș, Alexandru Papiu, protopop din Iemut; Alexandru Târnăveanu, protopop din Pogăceaua și Dionisie P.Decei, protopop din Band)⁷⁷.

Acești patrioți preoți și protopopi mureșeni, care contribuieră la realizarea României Mari, în toată perioada interbelică, se vor implica pe tărâm politic, administrativ, economic, cultural și ecleziastic nu numai la consolidarea României întregite, dar și la apărarea ei. În perioada dureroasă a anilor 1940-1944, când județul Mureș căzuse în întregime sub ocupația horthystă, tot ei vor fi aceia care vor suferi din nou și care vor ține trează flacăra vie, în sufletele românilor îndurerăți și batjocoriți, în victoria românismului pe aceste meleaguri.

⁶¹ Ibidem, Fond Protopopiatul gr. cat. Reghin, dos. 130/1918, f. 46.

⁶² Ibidem, f. 31.

⁶³ Ibidem, f. 106.

⁶⁴ Ibidem, dos. 131/1918, f. 156.

⁶⁵ Ibidem, Fond Protopopiatul gr. cat. Târgu-Mureș, dos. 1200/1918, f. 16.

⁶⁶ Ibidem, f. 72.

⁶⁷ Ibidem, Fond Protopopiatul gr. cat. Reghin, dos. 130/1918, f. 46.

⁶⁸ Ibidem, f. 30.

⁶⁹ Ibidem, f. 32.

⁷⁰ Ibidem, Fond Protopopiatul gr. cat. Târgu-Mureș, dos. 1200/1918, f. 39.

⁷¹ Ibidem, Fond Protopopiatul gr. cat. Reghin, dos. 131/1918, f. 156.

⁷² Ibidem, dos. 130/1918, f. 80.

⁷³ Ibidem, dos. 131/1918, f. 156.

⁷⁴ Ibidem, Fond Protopopiatul gr. cat. Târgu-Mureș, dos. 1200/1918, f. 67.

⁷⁵ Ibidem, Fond Protopopiatul gr. cat. Reghin, dos. 130/1918, f. 13.

⁷⁶ Arh. Naț. București, Fond Consiliul Dirigent, dos.67/1918, f. 59.

⁷⁷ Traian Bosoancă, Mureșenii și Marea Unire, Târgu-Mureș, 2000, p. 7-13

LA CONTRIBUTION DES PRÊTRES ET DES ARCHIPRÊTRES CATHOLIQUES GRECQUES À L'ACCOMPLISSEMENT DE LA GRANDE UNION DU 1ER DÉCEMBRE 1918

Résumé

Le clergé du département de Mureș aussi que celui des autres départements a appuyé intensément le but de l'unité nationale. L'étude ici présentée s'occupe seulement de la période des années 1914-1918.

L'entrée de la Roumanie en guerre, à 15 août 1916, a déterminé les autorités de Budapest à déclencher une réaction contre toute manifestation au caractère roumain de Transylvanie, leur attention se dirigeant surtout contre le clergé catholique de rite grec qui était non seulement le représentant spirituel des fidèles roumains, mais aussi leur dirigeant dans les problèmes politiques, nationales, sociales, économiques et culturels.

Au début l'auteur présente les prêtres qui ont été éloignés de leurs paroisses et enfermés dans les prisons d'Hongrie et, puis, à partir de l'automne de l'an 1918, leur apport à la constitution des conseils et des gardes nationales roumaines et les noms des prêtres qui ont dirigé ces organismes politiques. A la fin on présente les noms des prêtres et des archiprêtres qui ont participé en tant que délégués à la Grande Assemblée Nationale de Alba Iulia et dans le Grand Conseil National Roumain.